

VOĽBA ROZHODNÉHO PRÁVA A PRÁVOMOCI V EURÓPSKOM MEDZINÁRODNOM PRÁVE SÚKROMNOM S OHĽADOM NA SLABŠIE STRANY

CHOICE OF LAW AND CHOICE OF JURISDICTION IN EUROPEAN PRIVATE INTERNATIONAL LAW IN REGARD WITH WEAKER PARTIES

Kristína Kročková

Abstrakt: Voľba rozhodného práva a právomoci tvorí nedielnú súčasť úpravy európskeho medzinárodného práva súkromného. Ich úprava obsiahnutá v základných nariadeniach Rím I, Rím II a Brusel Ia je však odlišná. Tento rôznorodý prístup sa prejavuje nielen v rozdielne upravených formálnych požiadavkách, ale aj vo vzťahu k chráneným účastníkom/slabším stranám (napr. spotrebiteľ, zamestnanec). Samotný koncept chránených účastníkov, resp. chránených záujmov nie je jasne a spoločne vymedzený pre všetky tri nariadenia, rovnako tak aj spôsob poskytovanej ochrany. Príspevok sa zaoberá úpravou voľby rozhodného práva ako aj právomoci vo vzťahu k slabším stranám, pričom okrem stručnej analýzy jednotlivých ustanovení poukazuje na absentujúcu koncepciu pre spoločnú úpravu, ktorá by vytvárala dopĺňajúci sa a homogénny celok.

Kľúčové slová: voľba rozhodného práva, právomoc, autonómia strán, slabšia strana

Abstract: Choice of applicable law and jurisdiction forms an inherent part of European private international law. Its regulation included in the basic regulations Rome I, Rome II and Brussels I Recast is variable and differs in many aspects. The diversified approach is manifested

not only in provisions on formal requirements but also in provisions related to protected/weaker parties (e.g. consumer, employee). The very concept of protected/weaker parties, respectively of protected interests, is not clearly defined and regulated in respect of all three regulations, especially not in the matter of types or level of protection granted to weaker parties. This paper deals with choice of applicable law and jurisdiction in relation to weaker parties and in addition to a brief analysis of relevant provisions refers to the issue of absenteing common concept for all three regulations establishing a common and homogenous framework for protection of weaker parties.

Keywords: choice of applicable law, jurisdiction, autonomy of parties, weaker party

ÚVOD

Otváranie hraníc a rozširovanie ekonomických vzťahov do zahraničia prináša pre právo nové výzvy. Stále častejšie sa súdy stretávajú s prípadmi, keď jednou zo sporových strán je subjekt zo zahraničia či právna skutočnosť rozhodná pre vznik, zmenu alebo zánik právneho vzťahu nastala v zahraničí. Súdy sa musia s cudzím prvkom v právnom vzťahu vysporiadať a zistiť rozhodné právo pre konkrétny prípad. Na rozdiel od ‚domácich‘ sporov, kedy sa stretávajú len s domácim procesným a hmotným právom, ktoré je im v zmysle zásady *iura novit curia* dobre známe; v prípadoch obsahujúcich cudzí prvok prichádzajú do styku okrem medzinárodného práva súkromného aj s hmotným právom iného štátu. V tejto súvislosti sa preto súdy musia obrátiť tak na kolízne normy, pre zistenie rozhodného práva, ako aj na procesné normy medzinárodného práva súkromného pre určenie svojej právomoci a následne zisťovať obsah cudzieho právneho poriadku.

Justičná spolupráca v civilných veciach je, aj vzhľadom na vyššie uvedené, stále aktuálnou témou a od prvotných počiatkov v podobe článku 220 Rímskych zmlúv po dnešný základ v podobe článku 81 Zmluvy o fungovaní EÚ podlieha neustálemu vývoju.¹ Zjednotenie úpravy zá-

1 Bližšie k vývoju justičnej spolupráce pozri FIORINI, A. I. *The Evolution of European Private International Law*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Volume 57, Issue 04, 2008, s. 969–984. ISSN 0020-5893

kladných kolíznych noriem prostredníctvom nariadení prináša mnoho benefitov – jednotnosť hraničných určovateľov v krajinách EÚ, ale zároveň aj mnoho otázok v súvislosti s ochranou slabších strán sporu v prípade voľby rozhodného práva či právomoci. Jednotnosť hraničných určovateľov prináša so sebou vyššiu formu právnej istoty, s ktorou zaniká potreba jednotlivca vyhľadávať a porovnávať ustanovenia medzinárodného práva súkromného jednotlivých členských štátov v prípade sporu s cezhraničným prvkom. Medzinárodné právo súkromné (ďalej aj ako „MPS“) jednotlivých štátov, okrem rozdielnosti úpravy v hraničných určovateľoch, môže komplikovať situáciu jednotlivci aj z toho hľadiska, že niektoré štáty upravujú svoje MPS v samostatných právnych predpisoch, zatiaľ čo iné z neho spravili súčasť svojho rozsiahleho občianskeho zákonníka. Jednotnosť, ktorú prináša úniová úprava v rámci členských štátov teda značným spôsobom zjednodušuje situáciu v prípade potreby rýchleho a prehľadného vyriešenia sporu s cezhraničným prvkom, pričom sa v určitej miere navracia k internacionalistickému vnímaniu MPS. Zároveň vďaka nariadeniam vzniká jednotný systém pre riešenie stretov právnych poriadkov neumožňujúci *renvoi*²; vďaka čomu sa vyhýba nekonečnému kruhu hľadajúceho rozhodné právo.

Tento príspevok sa zaoberá úpravou voľby rozhodného práva a právomoci vo vzťahu k triáde nariadení – nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (ďalej ako „Brusel Ia“), nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky (ďalej ako „Rím I“) a nariadeniu Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (ďalej ako „Rím II“). Pre zachovanie konzistentnosti sa druhá časť príspevku člení na niekoľko podčastí v závislosti od obmedzenia úpravy voľby rozhodného práva a právomoci. Táto časť je venovaná porovnaniu základnej úpravy tejto problematiky v zmysle nariade-

2 Bližšie k *renvoi* pozri napr. LORENZEN, E. G. *Renvoi Theory and the Application of Foreign Law: Renvoi in Particular Classes of Cases*. Yale Law School Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship Series. Paper 4523, 1910, s. 327–344.

ní Brusel Ia, Rím I a Rím II spolu s analýzou vzájomného prepojenia tejto úpravy vo vzťahu k chránených účastníkom/slabším stranám. Posledná časť tohto príspevku je venovaná záveru a zhodnoteniu úpravy voľby rozhodného práva a právomoci.

VOĽBA ROZHODNÉHO PRÁVA A PRÁVOMOCI VO VZŤAHU K CHRÁNENÝM ÚČASTNÍKOM A ZÁUJMOM

Ochrana slabšej strany v prípade cezhraničných sporov je predmetom úpravy všetkých troch nariadení. Táto úprava však nie je úplne jednotná už len vo vzťahu k vymedzeniu slabšej strany sporu resp. označeniu týchto účastníkov. Pri všetkých troch nariadeniach je tým spoločným prvkom spotrebiteľ, v prípade nariadenia Rím I a Brusel Ia je ním aj zamestnanec. Rím II sa však neobmedzuje len na označenie jednotlivca, ale v konečnom dôsledku poskytuje v niektorých prípadoch ochranu aj verejnému záujmu. Z textu žiadneho z nariadení nie je zrejmé, prečo je niektorým účastníkom poskytovaná vyššia miera ochrany ako iným, resp. absentuje zdôvodnenie poskytnutia ochrany vybraným spôsobom. Medzi základné dôvody ochrany napr. spotrebiteľa a zamestnanca uvádzané v doktríne patrí informačná asymetria a ekonomická závislosť,³ čo možno badať aj v prístupe nariadení k voľbe rozhodného práva a právomoci. Táto úprava je však vo všetkých troch nariadeniach odlišná a nie vždy sa navzájom vhodne dopĺňa.

VOĽBA ROZHODNÉHO PRÁVA A PRÁVOMOCI – VŠEOBECNÁ ÚPRAVA

Voľba rozhodného práva je vzhľadom na *ratione materiae* oboch nariadení – Rím I a Rím II odlišná. V prvom rade je potrebné poukázať na systematiku oboch nariadení – Rím I pred kolíznou úpravou stanovuje pravidlá pre voľbu rozhodného práva, zatiaľ čo v nariadení Rím II je voľba rozhodného práva zaradená až po kolíznej úprave.

Rím I vzhľadom na charakter právnych vzťahov – zmluvné záväzky, uprednostňuje voľbu pred kolíznou úpravou, a teda táto

3 Pozri napr. LAZIC, V. *Procedural Justice for 'Weaker Parties' in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme*. Utrecht Law Review, Volume 10, Issue 4, 2014, s. 100–117. E-ISSN: 1871-515X

úprava je založená na prednosti autonómie vôle zmluvných strán.⁴ Zároveň slobodná voľba rozhodného práva umožňuje obom zmluvným stranám zhodnotiť podstatné prvky ich vzťahu a vybrať najvhodnejší právny poriadok. Samozrejme, neobmedzenou voľbou sa otvára priestor pre *law shopping* obdobne ako v prípade nariadenia Brusel Ia pre *forum shopping*.

Všeobecná úprava obsiahnutá v článku 3 nariadenia Rím I stanovuje, že voľba musí byť „*výslovne alebo jasne preukázaná ustanoveniami zmluvy alebo okolnosťami prípadu*“.⁵ V záujme zachovania rovnakých pravidiel pre doložkou o voľbe právomoci a o voľbe rozhodného práva by voľba nemusela byť nevyhnutne súčasťou zmluvy; bolo by postačujúce jej obsiahnutie vo všeobecných obchodných podmienkach, ale len za okolností, že zmluva na ne priamo odkazuje a jednou zo zmluvných strán nie je spotrebiteľ.⁶ Taktiež nie je vylúčená a ani nezvyčajná ani úprava voľby rozhodného práva a právomoci prostredníctvom jedného ustanovenia zmluvy. Voľba rozhodného práva však *per se* nezakladá aj voľbu právomoci a *vice versa*; takáto voľba však môže byť jednou z okolností na preukázanie dostatočnej určitosti okolností voľby rozhodného práva.⁷

Voľba rozhodného práva podľa nariadenia Rím II je upravená odlišným spôsobom. V prvom rade je povolená až po vzniku udalosti, ktorá spôsobila škodu okrem prípadu, keď obe strany vykonávajú obchodnú činnosť.⁸ Okrem nemožnosti uskutočnenia voľby pred vznikom škody (zabraňujúc tak neuváženej voľbe a prípadnom vzdaní sa práv, ktoré poskytuje jeden právny poriadok, zatiaľ čo ten druhý nie) Rím II poskytuje prednosť normám od ktorých sa nemožno odchyliť obdobným

4 Pozri HEISS, H. *Party Autonomy*. In *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe* (ed. FERRARI, F. – LEIBLE, S.). Munich: Sellier.European Law Publishers, 2009, s. 1–16. ISBN 9783866531154.

5 Článok 3 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.

6 Pozri vec č. C-222/15, Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) zo 7. júla 2016 Hőszig Kft. v. Alstom Power Thermal Services, ECLI:EU:C:2016:525

7 Pozri BERTOLI, P. Choice of Law by the Parties in the Rome II Regulation. In *Rivista di Diritto Internazionale*, 2009, 03, 697. ISSN: 0035061581

8 Pozri článok 14 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky.

spôsobom akým to robí Rím I vo vzťahu k spotrebiteľovi a zamestnancovi.⁹

Z hľadiska vymedzenia formálnych požiadaviek, sa odlišuje aj úprava dohody o prorogácii podľa nariadenia Brusel Ia. Uvedená dohoda môže byť v písomnej alebo aj inej forme, pričom nie je vylúčené jej obsiahnutie aj do obchodných podmienok.¹⁰ Vychádzajúc zo všeobecnej úpravy článku 25 nie je uzatvorenie takejto dohody vylúčené ani pred vznikom ako ani po vzniku sporu, rovnako tak nie je vylúčené uzatvorenie dohody o prorogácii medzi účastníkmi, ktorí nemajú obvyklý pobyt na území členských štátov EÚ pre stanovenie právomoci súdov ktoréhokolvek z členských štátov.¹¹ Okrem explicitnej voľby právomocí umožňuje nariadenie aj implicitnú voľbu vo forme účasti na konaní bez vznesenia námietky nepríslušnosti súdu,¹² vo vzťahu k chráneným účastníkom sa tomuto inštitútu bližšie venuje časť 2.4.

VYLÚČENIE VOĽBY ROZHODNÉHO PRÁVA

Nariadenia Rím I nevylučuje voľbu rozhodného práva pre žiadne z ustanovení, a to ani vo vzťahu k obmedzeniu voľby výhradne na obdobie po vzniku sporu, obdobne tak ani nariadenie Brusel Ia nevylučuje voľbu právomoci vo vzťahu k chráneným účastníkom.

Nariadenia Rím II však v tomto ohľade zaujíma iný postoj. Vo vzťahu k spotrebiteľovi je *ex ante* voľba rozhodného práva¹³ podľa na-

9 Pozri článok 14 ods. 2 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky.

10 Pozri Vec č. C-222/15, Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) zo 7. júla 2016 Hőszig Kft. proti Alstom Power Thermal Services, ECLI:EU:C:2016:525

11 Pozri KENNY, D. – HENNIGAN, R. Choice-Of-Court-Agreements, the Italian Torpedo, and the Recast of the Brussels I Regulation. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 64, Issue 1, 2015, s. 197–209. ISSN 0020-5893

12 Článok 26 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach. Vo vzťahu k účasti na konaní pozri napr. Vec č. C-112/13, Rozsudok Súdneho dvora (piata komora) z 11. septembra 2014 A proti B, ECLI:EU:C:2014:2195

13 Pozri článok 14 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky.

riadenia Rím II vylúčená, ale vzhľadom na niektoré hraničné kritéria (*lex causae* podľa článku 10 ods. 1 nariadenia Rím II), ktoré prepájajú rozhodné právo pre spor týkajúci sa bezdôvodného obohatenia na existujúci právny vzťah,¹⁴ je možné *de facto* aj v prípade spotrebiteľa, si zvoliť rozhodné právo pred tým, ako nastane udalosť, ktorá spôsobí škodu. Týmto spôsobom teda môže dôjsť k voľbe rozhodného práva v prípade mimozmluvného záväzku aj pred vznikom škody a aj vo vzťahu k spotrebiteľovi.

Z možnosti voľby rozhodného práva, nariadenie Rím II zároveň vylučuje delikty vo vzťahu k nekalej súťaži a konaniu obmedzujúcu slobodnú súťaž a k porušeniu práva duševného vlastníctva.¹⁵ V prvom prípade je nepochybné, že dotknutou osobou pri porušení súťažných pravidiel je okrem iných spoločností aj spotrebiteľ resp. jednotlivec. Voľba rozhodného práva by mohla ovplyvniť tretie strany a ich prípadné nároky,¹⁶ preto je pochopiteľné jej vylúčenie, a to aj s ohľadom na článok 14 ods. 1 nariadenia Rím II, ktorý stanovuje, že „*voľba musí byť výslovná alebo preukázaná dostatočne spoľahlivo okolnosťami prípadu a nemá vplyv na práva tretích osôb*“.¹⁷ V tomto ohľade poskytuje nariadenie Rím II ochranu nielen chráneným účastníkom v podobe jednotlivca, ale priamo verejnému záujmu a spoločnosti ako takej. Rím II týmto spôsobom rozširuje okruh účastníkov resp. vzťahov a záujmov, ktorým je poskytovaný vyšší stupeň ochrany vo forme nemožnosti voľby rozhodného práva aj na prvok verejného záujmu, ktorému je zvyčajne venovaná výhrada verejného poriadku.

14 Pre použitie hraničného určovateľa *lex causae* pozri napr. článok 10 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky.

15 Pozri článok 6 ods. 4 a článok 8 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky.

16 Porovnaj RUHL, G. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*. *Journal of Private International Law*, Vol. 10, No. 3, 2014, s. 335 - 358. ISSN 1744-1048

17 Článok 14 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.

Toto nariadenie teda primárne vylučuje možnosť voľby rozhodného práva v prípadoch, kedy môžu byť dotknuté tretie osoby alebo verejný záujem, avšak v tomto ohľadne nepostupuje jednotne. Pri poškodení životného prostredia povoľuje neobmedzenú voľbu rozhodného práva, pričom takáto voľba by mohla (aj keď v zmysle čl. 14 ods. 1 Rím II by nemala) ovplyvniť postavenie tretích strán a v porovnaní s nekalou súťažou môže mať rovnako závažné právne dôsledky na postavenie jednotlivca či verejný záujem. Rozdielnosť prístupu tejto úpravy opäť nie je zdôvodnená a zavádza dva opačné režimy pre situácie, ktorých následky môžu byť podobné. V tejto súvislosti je však nevyhnutné podotknúť, že akákoľvek voľba rozhodného práva by bola platná len medzi stranami, a teda v prípade nárokov tretích osôb by boli použiteľné kolízne normy.

OBMEDZENIE VOĽBY ROZHODNÉHO PRÁVA A PRÁVOMOCI NA ZÁKLADE HRANIČNÝCH KRITÉRIÍ

Autonómia vôle zmluvných strán vo vzťahu k rozhodnému právu v zmluvných záväzkoch nie je absolútna. V prípade vybraných účastníkov je obmedzená len na vybrané právne poriadky na základe stanovených hraničných kritérií. Okruh týchto vzťahov je v zmysle nariadenia Rím I obmedzený na zmluvy o preprave cestujúcich a poisťné zmluvy. Pri preprave cestujúceho s trvalým pobytom v Holandsku z Amsterdamu do Berlína prostredníctvom nemeckého prepravcu by napr. voľba francúzskeho právneho poriadku nebola platná a zmluvné strany by si mohli zvoliť v tomto konkrétnom prípade iba právny poriadok Holandska alebo Nemecka. Obmedzená voľba v takýchto prípadoch teda prepája rozhodné právo na podstatné skutkové okolnosti prípadu resp. podstatné prvky právneho vzťahu a hľadá užšiu väzbu s niektorým z vybraných právnych poriadkov. Uvedená užšia väzba má zabezpečiť, aby rozhodným právom bolo právo, s ktorým sa má chránený účastník lepšiu možnosť oboznámiť, a to najmä vzhľadom na informačnú asymetriu vo vzťahu skúseného podnikateľa a neznaleho cestujúceho.

Nariadenia Rím II neobmedzuje vo svojich ustanoveniach voľbu rozhodného práva na základe hraničných určovateľov; a voľba právomocí v zmysle nariadenia Brusel Ia je v prípade chránených účastníkov obmedzená iným spôsobom ako na základe hraničných určovateľov,

okrem prípadu stanovenia právomoci súdov, v ktorých majú obe strany obvyklý pobyt v čase uzavretia zmluvy.¹⁸ Okrem tohto rozdielu, je v tejto časti nutné podotknúť, že nariadenie Brusel Ia neupravuje osobitne zmluvy o preprave a vylučuje ich z okruhu spotrebiteľských zmlúv,¹⁹ na ktoré sa vzťahuje oddiel 4 tohto nariadenia. Rozdielna úprava tohto inštitútu v súvisiacich a kooperujúcich nariadeniach v tomto prípade znamená to, že voľba rozhodného práva pre zmluvy o preprave je obmedzená, ale voľba právomoci podlieha len všeobecnej úprave a nie je upravená osobitným spôsobom. V prípade osobitného vymedzenia podľa nariadenia Rím I by bolo potrebné zosúladiť úpravu aj v nariadení Brusel Ia, aby pre špecifický zmluvný typ bola obdobným spôsobom určená aj právomoc resp. upravená možnosť voľby právomoci.

OBMEDZENIE VOĽBY NA ZÁKLADE INÝCH PODMIENOK

Ochrana v podobe obmedzenej voľby rozhodného práva na základe hraničného určovateľa však nie je poskytovaná spotrebiteľom a ani zamestnancom. V prípade týchto zmluvných typov je voľba rozhodného práva podľa nariadenia Rím I neobmedzená, zároveň je však stanovená prednosť noriem, od ktorých sa nemožno odchýliť, toho právneho poriadku, ktorý by bol rozhodným v prípade absencie voľby, ak poskytuje slabšej – chránenej strane sporu, väčšiu ochranu resp. ak by vo zvolenom právnom poriadku spotrebiteľovi nebola poskytnutá rovnaká ochrana ako tá predstavená normami právneho poriadku obvyklého pobytu spotrebiteľa.²⁰ Vďaka tejto úprave je potrebné najprv zistiť obsah zvoleného rozhodného práva a porovnať ho s rozhodným právom určeným na základe kolíznej normy. V prípade, ak je toto druhé právo priaznivejšie, súd aplikuje kombináciu ustanovení dvoch právnych poriadkov – zvoleného a určeného, čím je vytvorená ich kombi-

18 Pozri článok 15 ods. 3 a článok 19 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

19 Pozri článok 17 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

20 Článok 6 ods. 2 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.

nácia.²¹ Dôvodom pre túto úpravu však nie je výlučne ochrana slabšej strany, ale ochrana tretích strán, ktoré sa do voľby rozhodného práva nemajú možnosť zapojiť.²²

Podobná úprava, hlavne vo vzťahu k sledovanému účelu, je obsiahnutá aj v § 9 ods. 3 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesom stanovujúc nie prednosť vybraných noriem priaznivejších pre spotrebiteľa, ale prednosť celého slovenského právneho poriadku pred tým dohodnutým,²³ čím *de facto* dochádza k úplnému nahradeniu zvoleného právneho poriadku. Z uvedeného je zrejmé, že spôsob poskytnutia ochrany môže byť rôzny – od vytvorenia kombinácie viacerých rozhodných práv aplikovateľných na právnych vzťah po stanovenie prednosti jedného právneho poriadku pred iným.

Zo samotného nariadenia, či už jeho preambuly alebo textu, nevyplýva prečo bol zvolený rozdielny prístup v prípade spotrebiteľov a cestujúcich. Je zrejmé, že cestujúci v takýchto prípadoch vystupujú aj v postavení spotrebiteľa, ale v tomto prípade, vzhľadom na znenie nariadenia Rím I, má status cestujúceho prednostné postavenie a predstavuje *specialis* zmluvu k iným typom spotrebiteľských zmlúv. Prečo teda obdobným spôsobom, t.j. formou stanovenia hraničných kritérií, neobmedziť aj voľbu rozhodného práva pri spotrebiteľovi? Samotné nariadenie Rím I sa touto otázkou nezaoberá a nedáva na ňu odpoveď. Obdobne ako pri cestujúcich by bolo možné zvoliť niekoľko hraničných určovateľov, ako kritérií pre obmedzenie voľby napr. obvyklý pobyt spotrebiteľa, miesto kde sa má tovar alebo služba poskytnúť. Stanovenie možnosti obvyklého pobytu podnikateľa by nemuselo byť najvhodnejšie a z hľadiska pozície spotrebiteľa ako slabšej strany ani najpriaznivejšie. Rôznorodosť spotrebiteľských zmlúv by mohla

21 Pozri HAUSMANN, R. Schranken der Rechtswahl im internationalen Unterhaltsrecht. In Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, s. 345 – 364. ISBN 978-3-16-153258-0

22 Pozri RUHL, G. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*. Journal of Private International Law, Vol. 10, No. 3, 2014, s. 353. ISSN 1744-1048

23 § 9 ods. 3 zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesom

v prípade obmedzenej voľby právomoci spôsobiť, že stanovené hraničné určovatele by sa v danej zmluve nevyskytovali, a preto by zmluvným stranám bola odopretá možnosť voľby resp. voľba by mohla byť spochybnená a označená za neplatnú. Hraničné kritéria ako miesto dodania tovaru či poskytnutia služby doplnené obvyklým pobytom spotrebiteľa sú však dostatočne univerzálne na akékoľvek použitie. Z takéhoto obmedzenia voľby by však veľmi často ako jediným možným rozhodným právom vyplynul právny poriadok obvyklého pobytu spotrebiteľa, a tým by zmluvné strany v skutočnosti nemali možnosť voľby, ale len formálneho pridania klauzuly o voľbe, ktorá je vlastne zbytočná, nakoľko rozhodné právo na základe voľby a kolíznej normy by bolo vždy rovnaké. Stanovenie prednosti noriem právneho poriadku obvyklého pobytu spotrebiteľa preto nezabavuje zmluvné strany možnosti voľby, ale zároveň zabezpečuje ochranu spotrebiteľa v cezhraničných stykoch.

Vo vzťahu k spotrebiteľovi a k mimozmluvnej zodpovednosti za výrobok je voľba rozhodného práva neobmedzená a platí iba všeobecná úprava obsiahnutá v článku 14 nariadenia Rím II. Spotrebiteľ je teda chránený len obmedzením voľby na obdobie po vzniku škody, normami od ktorých sa nie je možné odchýliť a príp. imperatívnymi normami konajúceho súdu či výhradou verejného poriadku. V prípade poškodenia životného prostredia, kde treťou dotknutou stranou môže byť tiež spotrebiteľ, nie je voľba nijakým spôsobom upravená, rovnako tak v prípade bezdôvodného obohatenia či príp. predzmluvnej zodpovednosti. Spotrebiteľ, ktorý je jednoznačne vymedzený vo vzťahu k charakteru uzatváraných zmlúv podľa nariadenia Rím I je teda v rámci nariadenia Rím II len neurčitým prvkom/možným subjektom právneho vzťahu a nie je mu venovaná osobitná úprava. V niektorých prípadoch, v ktorých sa vyskytuje ako tretia strana nie je voľba povolená, ale v iných áno; vo veciach, ktoré sa ho však priamo dotýkajú a kde je vystavený riziku nevhodnej voľby rozhodného práva je mu poskytnutá absolútna autonómia, ktorá môže byť obmedzená len kogentnými normami.²⁴

24 K mimozmluvnej zodpovednosti bližšie pozri WURDINGER, M. *Das Prinzip der Einheit der Schuldrechtsverordnungen im Europäischen Internationalen Privat- und Verfahrensrecht*. In *RabelsZ* Bd. 75 (2011), s. 102–126. ISSN 0033-7250

Obdobná situácia ako pri spotrebiteľských zmluvách nastáva aj v prípade individuálnych pracovných zmlúv, kedy si strany môžu zvoliť akýkoľvek právny poriadok, ale s podmienkou platnosti noriem právneho poriadku určeného podľa kolíznej normy poskytujúcich zamestnancovi väčšiu mieru ochrany.²⁵ V prípade *Schlecker*²⁶ bolo namietane, že normy holandského práva poskytujú väčšiu právnu ochranu zamestnankyni a zároveň by rozhodným právom malo byť právo holandské. SDEÚ na položené prejudiciálne otázky však odpovedal tým spôsobom, že otázku tacitnej voľby rozhodného práva obišiel a ako rozhodné právo stanovil to s najužšou väzbou, čím odmietol právny poriadok určený na základe hraničného kritéria miesta výkonu zamestnania a v tomto prípade aj použiteľnosť noriem priaznivejších pre zamestnanca.²⁷ Z uvedeného je teda zrejmé, že rozhodné právo stanovené na základe kolíznej normy resp. užšieho vzťahu nemusí byť vždy priaznivejšie pre slabšiu stranu a zároveň v prípade voľby rozhodného práva je možné, že zvolené právo bude poskytovať chránenej osobe väčšiu ochranu.

V súvislosti s voľbou právomoci vo veciach poistenia, spotrebiteľských zmlúv či individuálnych pracovných zmlúv nie je voľba právomoci podľa nariadenia Brusel Ia vylúčená, je však obmedzená na základe určitých kritérií. Ako ochrana má slúžiť možnosť uzavrieť dohodu o prorogácii až po vzniku sporu, kedy sa mení situácia tak spotrebiteľa ako aj zamestnanca a vzniká predpoklad pre získanie právnej pomoci²⁸ alebo možnosť dohodou len rozšíriť okruh súdov, na ktorých môže slabšia strana podať návrh. V prípade spotrebiteľa a poistníka je voľba právomoci umožnená aj na základe zmluvy upravujúcej ich vzájomný vzťah a ktorá je uzatvorená pred vznikom sporu,

25 Pozri článok 8 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.

26 Vec č. C-64/12, Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 12. septembra 2013 Anton Schlecker proti Melitte Josefe Boedekerovej, ECLI:EU:C:2013:551

27 Ibid, paras. 26–40.

28 Pozri DICKINSON, A. – LEIN, E. – JAMES, A. *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford: OUP, 2015, s. 234 – 238. ISBN 9780198714286

ale len za predpokladu, že obe strany majú obvyklý pobyt v tom istom štáte a aj právomoc je stanovená súdom tohto štátu.²⁹

Spotrebiteľ a zamestnanec zároveň v zmysle nariadenia Brusel Ia môžu byť žalovaní len na súdoch ich obvyklého pobytu³⁰ stanovujúc pravidlo pre ochranu slabšej strany a obmedzenie autonómie zmluvných strán.³¹ V prípade implicitnej voľby právomoci v podobe účasti na konaní musí konajúci súd zabezpečiť, aby boli títo účastníci informovaní o možnosti namietat právomoc,³² čím sa odstraňuje možná informačná asymetria vo vzťahu k voľbe právomoci súdov. Týmto spôsobom je teda vylúčené, aby sa chránená osoba ocitla v situácii pred cudzím konajúcim súdom bez akejkolvek možnosti ovplyvniť jeho právomoc.

ZÁVER

Na príklade úpravy voľby rozhodného práva je zrejmá nekonzistentnosť prístupu oboch nariadení (Rím I a Rím II) voči chráneným účastníkom, či už vo vzťahu k ich výberu alebo úprave ich ochrany.³³ Obe nariadenia stanovujú odlišný okruh chránených účastníkov alebo záujmov a zároveň odlišným spôsobom poskytujú ochranu vo vzťahu k voľbe rozhodného práva. Všeobecne obe nariadenia garantujú napr. spotrebiteľovi v podstate autonómiu vo vzťahu k voľbe rozhodného

29 Pozri článok 15 ods. 3 a článok 19 ods. 3 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

30 Pozri článok 18 ods. 2 a článok 22 ods. 1 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

31 Pozri BOCHOVE, L. M. Van. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*. Erasmus Law Review, 3, (2014), s. 147–156. ISSN: 2210-2671

32 Pozri článok 26 ods. 2 nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach.

33 Pozri CRAWFORD, E. – CARRUTHERS, J.M. *Connection and Coherence Between and Among European Instruments in the Private International Law of Obligations*. In International and Comparative Law Quarterly, Volume 63, Issue 01, 2014, p. 1 – 29. ISSN 0020-5893

práva, ktorá je obmedzená len použitím noriem *ius fori*, od ktorých sa nemožno odchyliť. Nariadenie Rím II však obsahuje koncepčné nedostatky, keď v niektorých ohľadoch prihliada na chránených účastníkov (nekalá súťaž), ale v iných nie (neobmedzená voľba rozhodného práva pri zodpovednosti za výrobok). Týmto prístupom vytvára aj rôzne systémy pre ochranu spotrebiteľa, keď mu v niektorých prípadoch je nepriamo garantovaný vyšší stupeň ochrany ako v iných.

Úprava nariadenia Rím I nekorešponduje ani s úpravou voľby právomoci podľa nariadenia Brusel Ia, kedy zmluvy o preprave sú vyňaté z pôsobnosti oddielu 4 a akákoľvek iná osobitná úprava absentuje. V prípade tohto zmluvného typu je voľba rozhodného práva obmedzená na základe hraničných kritérií, ale voľba právomoci je výlučne v dispozícii zmluvných strán, bez ohľadu na to, že jednou zo strán môže byť spotrebiteľ vystupujúci ako chránená osoba, ktorému samotné nariadenia Brusel Ia priznáva určitú ochranu, ale nie vo vzťahu k zmluvám o preprave. V prípade mimozmluvných záväzkov, okrem všeobecného pravidla pre určenie právomoci a prípadnej alternatívnej právomoci, prichádza do úvahy neobmedzená voľba právomoci (napr. mimozmluvná zodpovednosť za výrobok). Rovnako tak aj úprava vo vzťahu k porušeniu práv duševného vlastníctva či už vo forme stanovenia osobitného typu právomoci alebo podmienok pre jej voľbu na základe dohody strán sporu opäť absentuje (bez ohľadu na výlučnú právomoc podľa článku 24 ods. 4 nariadenia Brusel Ia, ktorá sa vzťahuje výhradne na spory týkajúce sa registrácie alebo platnosti patentov, ochranných známok, priemyselných vzorov alebo iných obdobných práv).

Nariadenia Brusel Ia, ktoré by malo reflektovať úpravu z oboch nariadení – Rím I a Rím II, nakoľko predstavuje spoločné nariadenie pre určenie právomoci, nekorešponduje s prístupom predstaveným v nariadeniach o rozhodnom práve. Ako je zrejmé, obmedzenia a ochrana poskytované vo vzťahu k voľbe rozhodného práva sa neprejavujú rovnakým spôsobom aj vo vzťahu k dohode o prorogácii, minimálne nie v rovnakom rozsahu či už vo forme špeciálnej úpravy, alebo vo forme obmedzenia na základe rovnakých kritérií.³⁴

34 Tento článok bol podporovaný Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-14-0852.

LITERATÚRA

1. BERTOLI, P. Choice of Law by the Parties in the Rome II Regulation. In *Rivista di Diritto Internazionale*, 2009, 03, s. 697–716. ISSN: 0035061581
2. BOCHOVE, L.M. Van. *Overriding Mandatory Rules as a Vehicle for Weaker Party Protection in European Private International Law*. *Erasmus Law Review*, 3, (2014), s. 147-156. ISSN 2210-2671
3. CRAWFORD, E. – CARRUTHERS, J.M. *Connection and Coherence Between and Among European Instruments in the Private International Law of Obligations*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Volume 63, Issue 01, 2014, p. 1–29. ISSN 0020-5893
4. DICKINSON, A. – LEIN, E. – JAMES, A. *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford: OUP, 2015, 880 s. ISBN 9780198714286
5. FIORINI, A. I. *The Evolution of European Private International Law*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Volume 57, Issue 04, 2008, s. 969 – 984. ISSN 0020-5893
6. HAUSMANN, R. *Schranken der Rechtswahl im internationalen Unterhaltsrecht*. In *Festschrift für Dieter Martiny zum 70. Geburtstag*. Tübingen: Mohr Siebeck, 2014, s. 345 – 364. ISBN 978-3-16-153258-0
7. HEISS, H. *Party Autonomy*. In *Rome I Regulation: The Law Applicable to Contractual Obligations in Europe* (ed. FERRARI, F. – LEIBLE, S.). Munich: Sellier.European Law Publishers, 2009, 377 s. ISBN 9783866531154.
8. KENNY, D. – HENNIGAN, R. *Choice-Of-Court-Agreements, the Italian Torpedo, and the Recast of the Brussels I Regulation*. In *International and Comparative Law Quarterly*, Vol. 64, Issue 1, 2015, s. 197 – 209. ISSN 0020-5893
9. LAZIC, V. *Procedural Justice for ‘Weaker Parties’ in Cross-Border Litigation under the EU Regulatory Scheme*. *Utrecht Law Review*, Volume 10, Issue 4, 2014, s. 100 – 117. E-ISSN: 1871-515X
10. LORENZEN, E. G. *Renvoi Theory and the Application of Foreign Law: Renvoi in Particular Classes of Cases*. Yale Law School Legal Scholarship Repository, Faculty Scholarship Series. Paper 4523, 1910, s. 327 – 344

11. RUHL, G. *The Protection of Weaker Parties in the Private International Law of the European Union: A Portrait of Inconsistency and Conceptual Truancy*. Journal of Private International Law, Vol. 10, No. 3, 2014, s. 335 - 358. ISSN 1744-1048
12. WURDINGER, M. *Das Prinzip der Einheit der Schuldrechtsverordnungen im Europäischen Internationalen Privat- und Verfahrensrecht*. In RabelsZ Bd. 75 (2011), s. 102–126. ISSN 0033-7250

ZOZNAM PRÁVNÝCH PREDPISOV A PRÍPADOV

13. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1215/2012 z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach
14. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo 17. júna 2008 o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky
15. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky
16. Zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesom
17. Vec č. C-112/13, Rozsudok Súdneho dvora (piata komora) z 11. septembra 2014 A proti B, ECLI:EU:C:2014:2195
18. Vec č. C-222/15, Rozsudok Súdneho dvora (druhá komora) zo 7. júla 2016 Hőszig Kft. proti Alstom Power Thermal Services, ECLI:EU:C:2016:525
19. Vec č. C-64/12, Rozsudok Súdneho dvora (tretia komora) z 12. septembra 2013 Anton Schlecker proti Melitte Josefe Boedekerovej, ECLI:EU:C:2013:551

KONTAKT

Mgr. Kristína Kročková
Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva
Ústav medzinárodného a európskeho práva
Tomášiková 20, 821 02 Bratislava
Tel: +421 2 4820 8818
e-mail: kristina.krockova@paneurouni.com